

Kukavičja hrabrost

Neke sve primjetnije devijacije u načinu razmišljanja koje su otpor razvoju biznisa, inovaciji i preduzetništvu, kao i otpor preduzetničkoj kulturi i preduzetničkom moralu.

Uspjeh se teže podnosi od poraza- važi u svijetu za koji mislimo da je razvijen, kulturni i prosperitetan! Isto tako važi da poraz doprinosi bržem sazrijevanju čovjeka nego uspjuh. «Grijeh uozbiljuje čovjeka» neko je napisao.

«U dobru se ne ponesi, u zlu se ne ponizi» je ravnoteža koju preporučuje ne samo naša tradicija.

Pobjeda i poraz su dvije strane iste medalje- uči nas život i istorija. Kinezi su to izrazili u njihovom znaku «Jing-jang» koji kaže da je u svakom porazu klica pobjede (uspjeha) i obrnuto, u svakoj pobjedi (uspjehu) klica poraza!

«Ko je pobjednik u II svjetskom ratu?», pitao se jedan poznati novinar «Politike». Istorija kaže da su Njemačka, Japan i Italija sigurno gubitnici! Da li?

Ako pogledamo današnji rang zemalja prema kriterijumu ekonomske razvijenosti, ove tri zemlje su među 6 najrazvijenijih u svijetu! Mnogih pobjednika nema u prvih deset! Ko je zaista pobjedio u II svjetskom ratu? Da li je **poraz ideologije** jednog naroda (nacizam, korporativno društvo, okrutna zatvorenost) bio **prvi korak ka prosperitetu tog naroda?**

Učimo iz poraza! Da li u porazu vidimo tu klicu pobjede? Mijenjamo se da ne bi bili opet poraženi (neuspješni)!

Da li imamo snage da pobjedimo poraz? Ili poraz kod nas izaziva predaju, odonosno razvija iluziju da samo u pravu samo kad smo poraženi! Kao da je poraz moralan, a pobjeda (uspjuh) je nemoralan!

Uspjuh ima sto očeva; neuspjuh je siročić!- kažu Amerikanci.

Zaista, ovo je tema koja me već dugo zaokuplja!

Zašto su u junačkoj Crnoj Gori ljudi toliko plašljivi? A prave se junaci! Od čega plašljivi? U čemu smo junaci?

Ovo pitanje se postavlja u Crnoj Gori gdje je hrabrost bila jedna od najcjenjenijih čovjekovih osobina.

Zašto se ljudi toliko plaše poraza? Istovremeno zašto toliko ljudi kao da vole poraz?

U Crnoj Gori u tom pogledu imamo jednu nevjerojatnu ambivalentnost! Mnogi ljudi se plaše poraza koji kao da žele da dožive!

Todor Baković to zove «**depresivni optimizam**»! Ja to zovem **kukavičja hrabrost**! Ljudi su istovremeno i kukavice i hrabri! Ne odvojeno! Ali, što je kukavičluk a što je hrabrost? Da li je hrabrost biti kukavica? Da li je kukavičluk biti hrabar?

Kako **ptica kukavica** doživljava (ispoljava) hrabrost? Kako ptica kukavica doživljava (ispoljava) kukavičluk?

Kukavica je hrabra kada svoje jaje krijući stavi u tuđe gnijezdo! Kad neko drugi treba da ga oplodi- da nastavi njenu vrstu. Kada je tuđe gnijezdo njeno gnijezdo!

Kukavica pokazuje kukavičluk kada javno pjeva! Ku-ku; ku-ku! Pokušava da bude iskrena! Kad hrabro pjeva- tada pokazuje kukavičluk!

Šta ovo znači u današnjoj realnosti?

Da li je hrabrost nešto što se ne smije pokazati, a da je kukavičluk ono što je na cijeni i što treba pokazati?

Zašto su hrabri postali sumnjivi a kukavice se obožavaju?

Zašto ljudi više vole mrtve nego žive heroje?

Zašto heroj ne može da bude živ?

Zašto je sopstvena smrt cijena slave? Zašto je zavist drugih cijena ličnog uspjeha?

Možda je sve ovo apstraktno i nerazumljivo! Da li se ovo može približiti realnosti?

Odnosno, da li sve ove pojave imaju istorijske korijene? Da li je jedan od tih korijena i kosovski kult, odnosno slavljenje tog poraza?

Todor Baković piše o depresiji Crnogoraca. On kaže da depresija utiče na sadržaj mišljenja, te da u blažoj formi ima poremećaje «u sadržaju mišljenja Crnogoraca u njihovom kolektivno nesvjesnom koje se najjače manifestuje kao kosovski kult» (Todor Baković, Depresivni optimizam Crnogoraca, str. 129). Iako nisu učestvovali u kosovskoj bici Crnogorci su kosovski mit i kult prihvatili kao ličnu tragediju. Prvo, depresivnost **dozvoljava da se i porazi slave**. Zatim, kosovska tragedija je služila kao opravdanje, racionalizacija sopstvene tuge i žalosti, tj. depresije kao nacionalne osobine. Najzad na Kosovu se masovno, hrabro i časno ginulo čemu teži svaki depresivac. Tako se kosovski kult, zaključuje Baković pojavljuje i kao etiološki faktor nastajanja depresivnosti kao kolektivne karakteristike crnogorskog bića i kao njena posljedica.

Priznanje sebi poraza je preduslov da ga pobjedimo. Pobjeda poraza je temelj uspjeha! Temelj napretka. Tvrdooglavo slavljenje poraza prepreka je napretku i razvoju. **Kako pobjediti ideologiju koja slavi poraz?**

Ja ovdje poraz shvatam kao sinonim za neusojeh, za nevolju, za pogrešku. Ovo treba shvatati u prenosnom, metaforičkom smislu. Ne bukvalno! I u tome je velika opasnost da ljudi sve više gube moć apstrakcije, moć kritičkog razmatranja stvarnosti: sve se prihvata zdravo za gotovo; bukvalno! «Um koji svaku stvar shvata doslovno je um djeteta ili um idiota». «Odnosno takvi umovi su suviše merkantilni da bi shvatili smisao ideje.» (Iz romana Dejvida Homela: «Osvajanje vrha»).

Što je praktična posljedica shvatanja kosovskog poraza? Zašto se pjeva o tom porazu? Zašto je taj poraz shvatan kao pobjeda? Da li je možda tu začetak veze između pravednosti i poraza? Uvijek se nađu opravdani razlozi zašto je došlo od poraza (npr. izdaja Vuka Brankovića na Kosovu). Najčešće, neko je drugi kriv za poraz! Smatra se da je onaj koji je pobjedio je nešto prevario! Poraženi je moralni pobjednik! Prosto kao da ljudi uživaju u sopstvenoj nevolji! Kao da uvijek nađu način da opravdaju i svoje i tuđe nevolje! Zašto nas nevolja drugoga više privlači da mu pomognemo, nego uspjeh da mu čestitamo?

Zašto toliko ljudi odlazi u bolnicu da posjeti bolesnika? Zamislite čovjeka koji je operisan koliko je spreman za razgovor, za pitanja desetine ljudi,...

Zašto ljudi toliko idu na saučešće?... Običaji! Ali kako su oni nastali? Koja ih je kolektivna psihologija proizvela? Da li je ta **kolektivna psihologija** možda **barijera razvoju** u vremenu globalizacije?

A ta globalizacija je vrijeme kada se slave i pamte uspješni, kao što se u bitkama i ratovima pamte hrabri! Gubitnici i poraženi se u današnjem svijetu ne slave niti se iko njima bavi! Oni liče na srećke koje nisu izvučene- bacaju se u koš! Nakadašnje slavne bitke za slobodu u kojima su se cijenili hrabri a prezirale kukavice (nigdje kao u Crnoj Gori) zamjenila je bitka među proizvodima i uslugama na sve globalnijem tržištu. Da li mi u Crnoj Gori možemo tu hrabrost iz prošlosti da transponujemo na sadašnjost: da imamo hrabrosti da uđemo u biznis i globalnu tržišnu utakmicu. Naglasak na tržišnom mehanizmu, koji je u osnovi globalizacije, pravi veliku razliku između dobitnika i gubitnika, uspješnih i neuspješnih. Prosto se svijet danas dijeli na dva dijela: uspješni i neuspješni! Sve više nestaje srednji sloj- simbol kompromisa uspjeha i neuspjeha!

Da bi u tom globalizovanom svijetu uspjeli moramo razvijati logiku i sistem vrijednosti dobitnika, logiku i ambijent za uspjeh!

Zaista, važno pitanje je kako napustiti sistem vrijednosti shodno kojem vam se sve u Crnoj Gori **može oprostiti sem uspjeh!** Istina, nije to samo karakteristika Crne Gore! Ali to je mala utjeha!

Štaviše, u Crnoj Gori se danas sve više razvija logika o nepriznavanju i nepostojanju greške. Odnosno, širi se **filozofija bezgrešnosti!** Postoje ljudi, grupe, organi, zajednice koje sve znaju do savršenstva! Za svaki problem imaju konačno rešenje na samom početku! Sveznalaštvo ne priznaje greške, a još ih manje oprašta! **Sveznalaštvo** je pritajeni **kukavičluk** da se nešto konkretno uradi. Strah od sopstvenog pokušaja i sopstvene ideje! To je strah od sopstvene greške koja se prikriva jurišom na tuđa pregnuća! Gubi se mišljenje da je samo mrtav čovjek bezgrešan. Bezgrešan je i onaj koji ništa ne radi! Koji sjedi i kritikuje sve i svakoga! Živ čovjek mora da griješi! Greške su put ka uspjehu! Inovacija ne zahtjeva savršensvo već upornost. «Ja nisam tako pametan kako drugi misle, ja se samo duže zadržavam nad problemom», rekao je Ajnštajn. Suština svake inovacije je u pređenoj kilometraži, a ne u velikom i genijalnom prasku!

«Najbolji način da imate puno dobrih ideja je da imate mnogo ideja i zatim odbacite one loše» (Limus Pauling, Nobelovac)

Ne postoji konačno i savršeno rešenje bilo kog problema, pogotovu ne na prvu ruku, na početku. Do poboljšanja se neminovno dolazi kroz slijed pokušaja i pogrešaka. Moramo imati hrabrost da nešto pokušamo, da preduzmemo neku akciju, da riješimo neki problem. Ta hrabrost uključuje i mogući neuspjeh: susresti se sa neuspjehom. Treba imati **hrabrosti za susret sa potrebom da se ponovo pokuša**. Ali, pametan čovjek samo jednom u životu pravi istu grešku! Kako doći od ove ideologije?

Strah od uspjeha i strah od neuspjeha se vrzmaju u glavi tragača (stvaraoca). Traganje, za bilo kojim rešenjem, odgovorom, otkrićem je mučan proces pokušaja i pogrešaka! Traganje je suprotno logici čekanja, logici da će rešenje doći samo po sebi, logici da je dovoljno da kritikuješ i podcjenjuješ pregnuća drugog, a sve pod geslom da je izvor te kritike savršeno rešenje koje kritičar ima u rukavu, samo neće da ga pokaže.

«Nikada ne kritikuj čovjeka ako nisi išao njegovom stazom» kaže kineska poslovice! Odnosno, moraš puno da si radio i uradio u životu da bi mogao da kritikuješ! Ipak, danas kao da nailazi vrijeme **plitkog znanja i plitkog iskustva**. Mediji postaju jedini izvor informacija, jedini izvor iskustva. Njihova plitkost analize stvarnosti i događaja rađa plitkost uma! Plitkost uma rađa sigurnost u «razumjevanju» stvarnosti, razbija svaki strah od neznanja, slično kao što plitka voda razbija strah od davljenja. Kritika koja nije iz života, iz iskustva, je **konfekcijska kritika**. Konfekcijska kritika i konfekcijski kritičari obeshrabruju one koji bi željeli nešto da preduzmu. Sa druge strane stvara se prostor za kukavice da kukaju! Kukaju pjevajući! «Sve je propalo!»; «Sve je bez šanse»; «Nema nade» i sl.

Sve više se hrabrost ispoljava u nihilizmu! Biti omalovažalac svega- to je hrabrost! Kukati na sve i svakoga- to je hrabrost! Obožavati omalovažače i kukavice- to je vrh moralne hrabrosti! «Reče mu ga»- to kao da postaje idealizacija hrabrosti! Rijetko se čuje: «Hrabro je ušao u ovaj poslovni poduhvat», «Hrabro je upisao doktorske studije», «Hrabar je da zaradi», «Hrabar je da stvori za sebe i porpdicu».

I tako kukavičja hrabrost rađa «heroje» protiv pregnuća, «heroje» protiv biznisa; «heroje» protiv preduzetnika; «heroje» protiv vjere u individuu; «heroje» protiv svake akcije; «heroje» protiv uspjeha! Rađa heroje sive svakodnevnice i heroje inercije!

Kukavičja hrabrost nas vraća u idealizaciju prošlosti; u idealizaciju onoga što smo ranije radili; u obožavanje rešenja iz prošlosti! Kukavičja hrabrost hoće **izvjesnost**, neće **nepoznato**! Hoće samo ono što je izvjesno, što je već viđeno! A to upravo nudi prošlost! To je npr. u ekonomiji prošli, stari sistem u kojem država treba da rešava sve naše probleme! To je sistem po kome država treba da osniva preduzeća; da se brine o razvoju svakog grada; da štiti carinama domaće proizvode; da subvencionise preduzeća; da obezbjeđuje sredstva za pripremu turističke sezone; da obezbjedi novac za plate onima koji ne proizvode ništa...

Prošlost danas sve manje liči na budućnost. Sve nam manjepomaže u procjeni budućnosti. Živimo u vremenu u kojem nema kontinuiteta! Promjene oko nas su toliko brze da ih mali broj ljudi primjećuje. Otuda je netačan iskaz: «Kod nas se ništa ne mjenja». **Mjenjaju se okolnosti i prilike oko nas!** Da li se **mi** kao **pojedinci** mjenjamo zapažajući te promjene- to je odgovor na pitanje da li se nešto kod nas promjenilo! Teško da će gluv čovjek primjetiti sve promjene koje su se npr. desile u muzici. To što ih on ne primjećuje ne znači da se one nisu desile! Promjene oko nas se svakodnevno dešavaju! Ali da li se dešavaju u našim glavama? Zato ne treba sopstvenu intelektualnu paučinu projektovati na svijet oko nas! Svijet se mjenja i dok paučina zahvata mozak onih koji kažu da se ništa ne mjenja! Slatkorječive kukavice

sipaju stereotipne fraze o tome da se ništa ne mjenja, jer nemaju hrabrosti da mijenjaju sebe, ali hoće druge da mijenjaju!

Kao da je i robovanje tradiciji i mitovima jednog prošlog modela takođe izraz kukavičje hrabrosti.

Zar zahtjev da nam neko drugi rešava problem, nije hrabrost kukavice da svoje jaje stavi u tuđe gnijezdo- da joj neko drugi riješi problem reprodukcije! Ona nema hrabrosti niti snage da dvadeset dana leži na tom jajetu. To treba da uradi neko drugi! Ona nema hrabrosti da ima svoje gnijezdo, svoju kuću!

I dok se očekuje da drugi riješi problem, kuka se, kao što kukavica kuka dok druge ptice izliježu i hrane njene ptiće! Zar ovo ne liči na često viđene scene gdje ljudi iz nekog sela, grada, kompanije kritikuju za svoje stanje nekog drugog u stilu: «Niko se na nas ne okreće!», «Niko u nas ne ulaže»! «Što država misli da radi sa nama?»

Slično **kukavici koja se žali da nigdje oko nje nema tuđeg gnijezda da položi svoje jaje!**

Zaista, **ako bi se sve ptice pretvorile u kukavice, kako bi se vršila njihova reprodukcija?**
Ko bi izlegao i hranio ptiće kukavice?

Ako sve ptice postanu kukavice- nesporno je da će one sve nestati!

A što je sa ljudima? Što ako svi postanu kukavičje hrabri? Ako svi drže lekcije jedni drugima, međusobno se optužuju, kukaju, ne preduzimaju ništa; čekaju; ne vjeraju u sube...

Fenomen kukavičje hrabrosti je sve vidljiviji! Opaža se i u činjenici da se kod posmatranja neke stvari ili razmatranja neke pojave, prije upadaju u oči negativne nego pozitivne strane odnosno osobine! Negativne strane se obično hiperbolišu! «Ovoga niđe u svijet nema ka kod nas», najčešće kažu oni koji nikada nisu prešli granice Crne Gore. Spremni smo da se oko tih slabosti, ili negativnih strana, koliko god da su one sitne u odnosu na pozitivne, do beskonačnosti žustro iscrpljujemo i u vidu katarze okomimo svom žestinom svoga violentnoga emotivno nabijenog kritičkog duha. I ovo je, kako kaže Baković, jedno od objašnjenja zašto su u Crnoj Gori kritike tako česte i žučne.

U vremenu sve veće **individualizacije**, koju nameće globalizacija (denacionalizacija) **sloboda izbora** postaje sve važnija! Ranije, **nemogućnost izbora pojednostavljivala je život**. Ali, istovremeno je ubijala prilike i nadu! Sve više ljudi na Zapadu, a i kod nas formira svoje živote izborom, ne slučajnošću kao ranije! Ne determinizmom okolnosti kao ranije! Niko više nije vezan za jendo mjesto, jednu kompaniju, jednu državu. Ljudi sve slobodnije biraju. Izbor vlada svijetom! Stoga, naš život sve više zavisi od nas samih, od sopstvenog izbora, od naše hrabrosti da vjerujemo u sebe!

Jedina stvar od koje treba da nas je strah jeste **strah!** Odnosno strah od kukavičje hrabrosti!